

Orální historie – soudobé dějiny: magisterské studium

Požadavky ke státní závěrečné zkoušce

Státní závěrečná zkouška je tvořena třemi částmi: 1) obhajoba diplomové práce; 2) ústní zkouška specializační (soudobé dějiny); 3) ústní zkouška metodická (orální historie, historiografie a kvalitativní výzkum).

1) Obhajoba diplomové práce

Student v podobě stručného shrnutí přiblíží zkušební komisi hlavní závěry své diplomové práce. Zkušební komise bude seznámena se zněním písemných posudků na předkládanou práci (vedoucího práce a oponenta); student se vyjádří k obsahu obou posudků a reaguje na výtky či připomínky v nich obsažené. Poté následuje volná rozprava, při níž student zodpovídá dotazy členů zkušební komise či ostatních přítomných, týkající se jeho diplomové práce.

2) Specializační část

Specializační část státní závěrečné zkoušky ověřuje hloubku a tematický záběr znalostí studenta v oboru „Soudobé dějiny“. Komise zadá studentovi vždy jednu otázku z přiloženého seznamu. Student by měl při své odpovědi zohlednit také společenský a politický vývoj v domácím, případně i zahraničním, kontextu. Důraz je přitom kladen nejen na faktografické znalosti, ale také na základní orientaci v historiografické produkci k danému tématu. Členové zkušební komise následně položí studentovi doplňující otázky.

3) Metodická část

Metodická část státní závěrečné zkoušky ověřuje schopnost studenta vhodným způsobem prezentovat a v širších souvislostech aplikovat znalosti pro výzkum soudobých dějin, získané především v rámci výuky jednotlivých kurzů orální historie, kvalitativního výzkumu, historiografie, ale také dalších metodologicky zaměřených předmětů. Otázky, zadané při státní závěrečné zkoušce vychází z přiloženého seznamu a jsou formulovány poměrně široce s ohledem na interdisciplinární charakter příslušných metod, obvykle s přihlédnutím k tématu diplomové práce. Při hodnocení bude kladen důraz na znalost současných trendů bádání a odborné literatury.

K přípravě odpovědí na ústní zkoušku (specializační a metodickou část) bude každému studentovi poskytnut čas na přípravu v rozsahu nejméně 15 minut. Každá část státní závěrečné zkoušky je klasifikována samostatně; na základě posouzení jednotlivých částí stanoví předseda komise výslednou známku ze státní závěrečné zkoušky.

Interdisciplinární studium soudobých dějin (1945 – současnost)

- 1) **Studená válka jako dobový globální fenomén** (definice; historiografické náhledy – tradicionalismus, revizionismus, post-revizionismus; chronologické vymezení; nejvýznačnější mezníky či ohniska; zhodnocení vlivu na fungování mezinárodních i vnitro-společenských vztahů; důsledky pro ČSR)
- 2) **Formování lidově demokratických režimů ve střední Evropě 1945 – 1948** (definice a znaky tzv. lidové demokracie; zhodnocení stavu zemí střední Evropy po 2. světové válce – politické, hospodářsko-sociální a kulturní poměry; konkrétní příklad vývoje vybrané země; dějinné alternativy - typu „muselo ČSR nutně skončit v řadách zemí východního bloku...?“)
- 3) **SSSR a režimy východního bloku v posledních letech Stalinovy éry 1947 - 1953** (J. V. Stalin a jeho postavení v rámci SSSR a východního bloku po roce 1945; shrnutí zásad politiky vůči zemím východního bloku: pakty, smlouvy, ekonomika, armáda a bezpečnostní složky, procesy, kultura, strana; důvody roztržek s vybranými zeměmi východního bloku; otázka a role Stalinova dědictví)
- 4) **Podoby destalinizace a krize komunistických režimů v 50. a 60. letech 20. století** (shrnutí otázky Stalinova nástupnictví; základní rysy destalinizace a její nejvýznačnější mezníky; proč dochází ke krizi komunistických režimů, stručné srovnání příkladů destalinizace jednotlivých zemí – Polsko, Maďarsko, ČSR; otázka a role Stalinova dědictví)
- 5) **Země Západu v éře studené války a v první fázi budování tzv. společnosti blahobytu 1945 - 1960** (vyjmenování příkladu západních zemí; shrnutí situace po 2. světové válce; charakteristika změny vztahů mezi USA a západní Evropou; příčiny sbližování; nové organizační struktury (např. OSN, UNRRA, Marshallův plán, NATO, evropská společenství...); stručná charakteristika vývoje vybrané země a její „společnosti blahobytu“)
- 6) **Země Západu v éře 60. let 20. století** (jaké jsou země Západu; čím jsou jim 60. léta společná; charakteristika vztahů k zemím Východu; nejvýznačnější události a procesy; shrnutí vývoje na příkladu vybrané země; 60. léta ve vzpomínkách a „mýtus 60. let“)
- 7) **Vnitrosociální a mezinárodní souvislosti maďarské revoluce (1956) a tzv. pražského jara** (Maďarsko v 50. letech jako součást východního bloku, stručná politická, hospodářská a sociální charakteristika; příčiny revoluce, průběh a vyústění; ČSR v 60. letech jako součást východního bloku, stručná politická, hospodářská a sociální charakteristika; příčiny „oteplení“, průběh a vyústění; komparace obou revolucí (společné a odlišné rysy); otázka do diskuse: „co by se stalo, kdyby byly revoluce úspěšné...?“)

- 8) **Horké krize studené války** (definice studené války; jaké krize lze považovat za „horké“ a z jakého důvodu; vyjmenovat nejvýznamnější geopolitická ohniska; stručné vylíčení příčin, průběhu a vyústění vybrané krize; srovnání s jinými; otázka do diskuse: „co by se mohlo stát, kdyby krize probíhala/y jinak...?“)
- 9) **Život mladé generace 40. let 20. století ve srovnání** (charakteristika mladé generace 40. let, pojmy „babyboomers“ a „teenegerská generace“; vzdělání, zájmy, prožitky, možnosti uplatnění a kariérního růstu; vliv myšlenkových proudů; formy společenského angažmá a ovlivnění jakými myšlenkovými proudy; cíle kritiky, reakce autorit a režimů; nejvýznačnější vystoupení mládeže; společné rysy a specifika mezi Západem a Východem)
- 10) **Rok 1968 v mezinárodním srovnání** (nejvýznačnější události a procesy; vylíčení vybrané události či procesu; globální vliv těchto událostí a rozdíly v jejich vnímání mezi Východem a Západem; paměť roku 1968 a její vliv na následující desetiletí)
- 11) **Československá „normalizace“ jako výzkumné téma soudobých dějin** (vysvětlení pojmu normalizace; jedná se o specifické období anebo o druhou fázi totalitního režimu?; lze léta 1948 – 1968 a 1969 – 1989 vykládat jako nastolení – neúspěch – úpadek a po roce 1968, resp. po vojenském zásahu armád Varšavské smlouvy, za pouhé přežívání režimu?; jak časově vymezit tzv. normalizaci?)
- 12) **Období „détente“ – 70. léta 20. století** (vztahy USA versus SSSR na počátku 70. let, základní obrysy; radikalizace a terorismus v Evropě jako nový fenomén - Irsko, Rudé brigády, RAF aj.; východoevropská politika W. Brandta, její vliv na ČSSR; mírová konference v Helsinkách 1975 a její dopad na ČSSR)
- 13) **Čistky v KSČ a ve společnosti na počátku 70. let 20. století** (politická a ekonomická emigrace; rozsah čistek; lze srovnávat s jinými historickými obdobími existence KSČ?; čistky v dalších společenských organizacích)
- 14) **Opozice v „normalizovaném“ Československu na počátku 70. let 20. století** (od petice „Deset bodů“ k Chartě 77; specifika opozice na přelomu 60. a 70. let; Charta 77 dissent a „nepolitická politika“ Václava Havla; trestně právní postihy Chartistů; kritika Charty 77 zevnitř; Charta 77 a východoevropská opozice)
- 15) **Československá společnost v 70. letech 20. století** (sociální politika v období reálného socialismu, Husákovy děti a ekonomická situace v Československu ve srovnání s okolními státy tzv. východního bloku; tzv. sociopatologické jevy ve společnosti jako fenomén způsobený normalizací?; chalupářská subkultura, korupce a tzv. šedá ekonomika)
- 16) **Od konce „détente“ k nástupu Gorbačova v SSSR** (vztahy USA versus SSSR na počátku 80. let; válka v Afghánistánu, volba Jana Pavla II. papežem, rozmístování raket středního doletu v Evropě; politika R. Reagana a M. Thatcherové vůči SSSR)

- 17) **Gorbačovova přestavba a její dopad na politiku KSČ** (KSČ koncem 80. let: monolit nebo skupiny soupeřících klik?; návštěva M. S. Gorbačova v Praze 1987 – očekávání a skutečnost; volba generálního tajemníka M. Jakeše – hledání Gorbačova v československých podmínkách; emancipace státní správy vůči ÚV KSČ - Adamec, pragmatici - Štěpán versus „idealisté – věřící marxisté“ - Jakeš)
- 18) **Ostrůvky svobody a fenomén mladé generace v ČSSR** (život mladých v 80. letech; opozice v oficiálních strukturách státu, příklady SSM: Rockfest, Porta, Hnutí Brontosaurus; neoficiální nezávislé organizace mladých v porovnání s okolními zeměmi, srovnejte například s polskými WiP nebo Pomerančová alternativa)
- 19) **Rok zázraků 1989** (srovnejte vývoj Československa oproti jiným zemím bývalého východního bloku; především: maďarský vývoj v roce 1989, vyjednávání opozice s MSDS; polská Solidarita: od nezávislých odborů k první nekomunistické vládě; exodus východních Němců na Západ; dopad zahraničních událostí na československou veřejnost)
- 20) **Manifestace a demonstrace v Československu roku 1989** (od Palachova týdne k listopadové revoluci 1989; radikalizace české společnosti – zdání nebo realita?; jak lze hodnotit změnu postoje k demonstracím některých nezávislých občanských iniciativ?; petice Několik vět a ekologické demonstrace za zlepšení životního prostředí v Československu)
- 21) **Rozpad Československa: příčiny a aktéři** (důraz na politiku a požadavky V. Mečiara a J. Čarnogurského; vývoj a hlavní třecí plochy mezi oběma národními celky; rozpad federace po volbách v roce 1992; charakteristika rozdílů mezi českou a slovenskou politickou reprezentací; srovnání hospodářské struktury obou zemí federace na počátku 90. let)
- 22) **„Vyrovnaní se s komunismem“: způsob transformace KSČ** (srovnání s transformací bývalých vládních stran v okolních střeoevropských zemích – Polsko, Maďarsko, NDR; politika Jiřího Svobody, příčiny jeho neúspěchu + „vyrovnaní“ v celospolečenské rovině - tj. lustrace, zákon o protiprávnosti komunistického režimu, ÚSTR, spory o třetí odboj atd.)
- 23) **Rozpad Jugoslávie** (charakteristika hlavních příčin válečného konfliktu; třecí plochy mezi Srby a dalšími národnostmi, zejména Chorvaty; charakteristika hlavních aktérů; podrobnější popis konfliktu a jeho vyústění v jedné ze zemí bývalé federace – Chorvatsko, Bosna a Hercegovina; způsob zapojení mezinárodních vojsk do konfliktu)
- 24) **Občanské fórum: vznik, vývoj a zánik** (charakteristika vnitřní struktury - vertikální či horizontální osa?; odlišení: politické hnutí vs. politická strana; z čeho pramenily rozpory - charakteristika MKDP a Liberálního klubu; popis způsobu transformace OF, které prosazoval Václav Klaus + popis hlavních událostí, které nakonec vyvrcholily zánikem OF)

- 25) **Post-studenoválečný svět** (rozdílné představy o podobě post-studenoválečného světa mezi sociálními vědci - Huntington, Fukuyama, Zakaria atd. – dle vlastního výběru; v čem spočívají základní rozdíly?; studentovo zhodnocení odlišných přístupů; způsob řešení konfliktů v 90. a „nultých“ letech z hlediska mezinárodního práva: válka v Perském zálivu, bombardování Jugoslávie v roce 1999, Afghánistán a Irák – role Spojených států amerických)
- 26) **Ekonomická transformace Československa po roce 1989** (charakteristika principů tzv. malé privatizace a tzv. velké privatizace; popis odlišných scénářů – Vlasáková a Klausova koncepce, slovenská cesta, představa V. Komárka; právní zabezpečení; otázka státního bankovního sektoru, otázka fondů a restitucí)
- 27) **Blízkovýchodní region: izraelsko-palestinský konflikt** (hlavní problémy regionu; izraelské osady na Západním břehu, otázka Jeruzaléma, uprchlíků, mezinárodní rozměr konfliktu - status Palestiny a odlišné stanovisko Izraele, pokusy o zprostředkování ze strany USA – např. jednání v Camp Davidu atd.; student/ka může v případě zájmu více reflektovat vývoj - vnitropolitický, případně mezinárodněpolitický v některé z jiných zemí regionu – Írán, Libanon, Sýrie atd.)
- 28) **Rozpad Svazu sovětských socialistických republik** (politika M. S. Gorbačova a důvody nespojenosti uvnitř SSSR; geneze osamostatňování jednotlivých svazových republik; charakteristika příčin pokusu o puč v srpnu 1991; osoba Borise Jelcina a charakteristika jeho mocenské základny a politiky; chronologie rozpadu SSSR)
- 29) **Politický a ústavní vývoj České republiky po rozpadu československé federace** (charakteristika ústavy z roku 1992 – struktura zákonodárných sborů, charakteristika prezidentských pravomocí, pravomoci předsedy vlády, rozdílnosti ústavy české a slovenské atd.; student/ka dle svého výběru podrobněji charakterizuje některé z politických událostí 90. let - tzv. opoziční smlouva, ekonomická krize vrcholící pádem vlády Václava Klause v roce 1997 atd.)
- 30) **Listopadová revoluce v Československu** (bezprostřední průběh v listopadových a prosincových dnech; jednání OF a VPN s L. Adamcem, vznik Čalfovy vlády, mimořádný sjezd KSČ, prezidentská volba a její pozadí, schválení prvních demokratických zákonů, kooptace a volební kampaň pro volby v roce 1990)

Teorie a metodologie orální historie a studia soudobých dějin

- 1) Badatelská pracoviště a archivy zabývající se tematikou soudobých dějin
- 2) Typologie odborné literatury a pramenů k problematice soudobých dějin
- 3) Profesionalizace historické vědy (klasický historismus)
- 4) Francouzská škola Annales
- 5) Historiografie a postmoderní výzva
- 6) Kvalitativní výzkum a jeho charakteristika (základní pojmy, metody, aplikace)
- 7) Emická a etická perspektiva v kvalitativním výzkumu
- 8) Design kvalitativního výzkumu a jeho fáze
- 9) Biografický a narativní výzkum
- 10) Paměťová studia: kolektivní paměť a identita
- 11) Vývoj orální historie doma a v zahraničí (instituce, projekty, země, osobnosti)
- 12) Klady, zápory a specifika metody orální historie
- 13) Metoda rozhovoru v orální historii
- 14) Analýza a interpretace v orální historii
- 15) Etické a legislativní otázky orálně-historického výzkumu

V Praze, dne 1. 2. 2014

Prof. PaedDr. et Mgr. Miroslav Vaněk, Ph.D.
vedoucí Pracoviště Orální historie – soudobé dějiny, FHS UK